

Vår globale verden: Europa

Startskuddet for Europas forente stater

De siste ukene har gitt EUs politikere og institusjoner en finansiell og politisk bazooka: Den europeiske sentralbanken kan gjøre støttekjøp av statsobligasjoner i kriseland, den tyske forfatningsdomstolen aksepterer EUs permanente krisefond og man får et felles finanstilsyn for eurosonen. Kommisjonsformann José Manuel Barroso vil bruke skytset til å skape «en føderasjon av nasjonalstater».

Ifølge **Barroso** skal EU innen sommeren 2014 ha et konkret forslag til en ny EU-traktat klar.

I sin «State of the Union»-tale i Europaparlamentet i Strasbourg sist uke, sa kommisjonsformannen at EU i de kommende år skal utvikle seg til en «føderasjon av nasjonalstater».

– Mange sier at dette ikke er realistisk. At det er for ambisiøst. Men la meg spørre dere: Er det realistisk å fortsette som vi har gjort til nå? Er det realistisk at skatteyterne skal fortsette å betale for bankene, og siden bli tvunget til måtte selge hus og hjem? Er det realistisk å fortsette å se på at 50 prosent av de unge er uten jobb i flere medlemsland?, tordnet Barroso, og ga følgende nådeløse analyse av hvorfor eurosonen er i krise – i prioritert rekkefølge:

- Uansvarlig oppførsel i finanssektoren
- Uholdbar høy offentlig gjeld
- Manglende konkurranseevne i noen medlemsland

Derfor var det naturlig at EU-kommisjonen senere på dagen fremla sitt forslag til det felleseuropeiske finanstilsyn i eurosonen, som skal ligge inn under Den europeiske sentralbanken i Frankfurt. Tilsynet er første skritt på veien mot en reell bankunion, som ifølge Barroso skal etterfølges av en reell, økonomisk union og en reell, politisk union med transeuropeiske politiske partier og direkte valg.

Lettelse over tysk rettsskjennelse

Mens Barroso talte i Strassbourg, godkjente den tyske forfatningsdomstolen endelig at EUs permanente krisefond (European Stability Mechanism – ESM) ikke strider mot den tyske grunnloven. Krisefondet på totalt

OMT-programmet

Den europeiske sentralbankens nye program for oppkjøp av statsobligasjoner i eurolandene har fått det megetsigende navnet Outright Monetary Transactions (OMT). Programmets hovedpunkter er:

- **ECB er klar** til ubegrensede støtteoppkjøp på sekundære markeder for å sikre effektiviteten av ECBs egen pengepolitikk.
- **Støtteoppkjøp vil** kun skje hvis landene stiller de nødvendige, politiske garantier overfor eurosonens krisefond (EFSF og ESM), som reelt er eurosonens nye «finansdepartement».
- **ECB vil kjøpe** obligasjoner med opp til tre års løpetid. Og ECB aksepterer å ha samme kreditorstatus som private investorer.
- **Programmet skal være** preget av åpenhet, slik at alle støtteoppkjøp vil bli offentliggjort hver uke. Hver måned vil man kunne se hvilke lands obligasjoner det dreier seg om.

500 milliarder euro skulle vært på plass 1. juli, men tyske euroskeptikere mente fondet var i strid med tysk forfatning, og dermed måtte vedtaket om ESM først behandles i den tyske forfatningsdomstolen. Uten tyske penger, ville ikke fondet hatt mye slagkraft.

– Dette er en god dag for Tyskland, sa **Angela Merkel** da ESM ble akseptert av forfatningsdomstolen. Den tok imidlertid noen forbehold. Blant annet at summen Tyskland bidrar med til ESM, ikke kan økes utover 190 milliarder euro uten at saken behandles i Forbundsdagen.

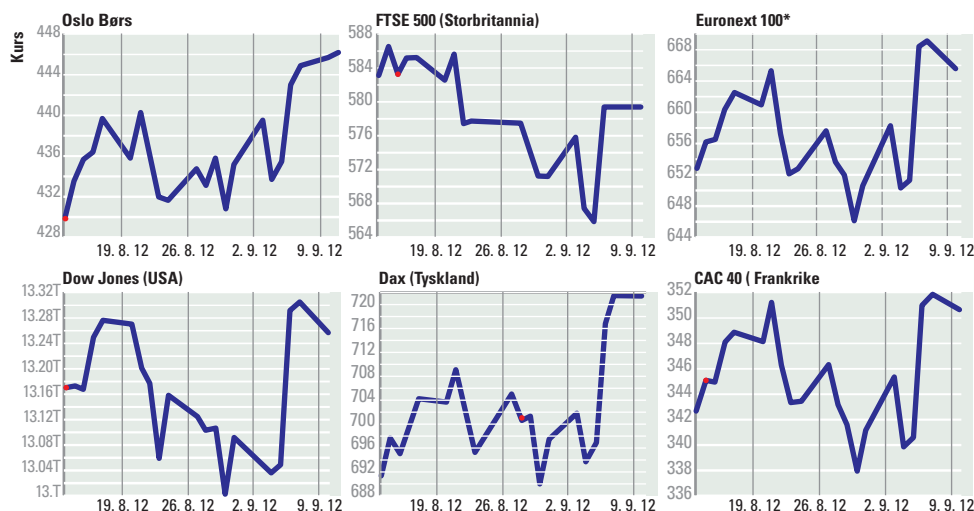
Men ikke bare Merkel ble lettet over avgjørelsen, som også ble mottatt med oppgang på Europas børser, stigende eurokurs og fallende renter på Spanias og Italias statsobligasjoner. Rent praktisk betyr avgjørelsen at ESM kan være oppe og kjøre i midten av oktober.

Draghi: Kun en ekte union kan redde euroen

Den første store hendelsen i Eden siste tiden, skjedde i Frankfurt 6. september.

Gjennom å tillate støtteoppkjøp av statsobligasjoner i de kriserammede eurolandene har den europeiske sentralbanken (ECB) tatt et endelig oppgjør med tysk pengepolitikk, som har styrt euroen siden starten. Tysklands forbundskansler, Angela Merkel, har dermed valgt å trosse sin egen nasjonale Bundesbank. Ifølge ECBs mektige sjef, **Mario Draghi**, er neste logiske skritt nå at politikerne utstyrer euroen med det den alltid har manglet: En stat.

Børsjubel over bankvedtak

Indeksert utvikling for en rekke børser siste måned (frem til tirsdag 11. september).

Da ECB-sjef Mario Draghi 6. september kunngjorde at ECB ville tillate støtteoppkjøp av statsobligasjoner i kriserammede euroland, spratt aksjekursene i været på en rekke internasjonale børser.

Kilde: Oslo Børs

*

Euronet er en pan-Europeisk børs med selskaper fra Frankrike, Nederland, Belgia, Portugal og Luxembourg.

Møtet i Den europeiske sentralbanken i Frankfurt for halvannen uke siden, var altså det første lille skrittet på den lange veien som skal forandre euroen fra å være «en myntenhet uten stat» til å bli det alle andre valutaer er: Et betalingsmiddel hvis pålydende verdi er garantert av den staten som utsteder det. De 17 landene som i dag utgjør eurosone, skal med andre ord integreres i en statslignende union.

Dette gjorde ECB-sjefen Mario Draghi klart i sin lange tale etter det dramatiske i ECB-styret. 22 av 23 medlemmer stemte for beslutningen om at banken nå er klar for «ubegrensede» støttekjøp av statsobligasjoner i de eurolandene som etter ECBs oppfatning blir påtvunget urimelig høye renter i finansmarkedene.

Den eneste deltakeren som ikke ville stemme for beslutningen, var mannen som uten sammenligning representerer det rikeste landet i Europa, sjefen for tyske Bundesbank, **Jens Weidman**. Han stemte nei til forslaget, og sendte samtidig ut en pressemelding der han påpekte sitt standpunkt.

Weidmans opptreden og de tyske medienes dekning av møtet, understreker at ECBs vedtak om støttekjøp av statsobligasjoner har en langt dypere politisk og historisk betydning enn det inntrykket som har kommet frem i norske- og engelskspråklige medier.

I Tyskland skrev den konservative avisen Die Welt: «Finansmarkedene jubler over Bundesbanks død. «Og artikkelen fortsatte: «ECB-sjef Draghi bryter med det grunnleggende prinsipp i tysk pengepolitikk. Sentralbanken pumper ubegrensede pengebeløp inn i obligasjonsmarkedene. Børsene jubler – nå begynner

marerittet for Tyskland.»

Sentrum/venstre-avisen Frankfurter Rundschau brukte også store ord – dog noe mer positive: «6. september kommer til å gå over i Europas Forente Staters historie, sammen med Mario Draghi.»

Argumentasjonen var ganske enkelt at det var den dagen Den europeiske sentralbankens italienske sjef gjorde det som skulle til for å redde euroen. Og konsekvensen av beslutningen vil etter avisens oppfatning ende opp med dannelsen av Europas Forente Stater.

Mario Draghi selv gjorde det klart at den vedtatte planen for å starte støtteoppkjøp av statsobligasjoner var et kriseinstrument – initiert av eurosoneens politikere, og med strenge betingelser knyttet til seg. Dette instrumentet, det såkalte OMT-programmet, skal brukes til å nøytralisere finansmarkedenes «ubegrunnede frykt» for at investeringer, i for eksempel spansk eller italiensk statsgjeld, kan medføre tap (se tekstboks). Samtidig understreket ECB-sjefen at store utfordringer nå venter lederne for de 17 eurolandene, som etter hans oppfatning blir nødt til å styrke sitt samarbeid ytterligere.

– For å gjenopprette tilliten er politikerne i eurosone med stor beslutsomhet nødt til å gå videre med konsolideringen av de offentlige finanser, strukturentformer for å øke konkurranseevnen og med europeisk institusjonsbygging, sa Draghi.

Når Draghi oppfordrer til «europeisk institusjonsbygging» henger det sammen med at euroen etter hans mening ikke kan fortsette som «en myntenhet uten en stat». Dette forklarte han i en lang kronikk i avisen Die Zeit allerede 29. august.

I artikkelen skriver Draghi at eurokrisen i virkeligheten skyldes et politisk underskudd innenfor eurosone, og at dette underskuddet nå må utlignes gjennom en regulær union mellom de 17 eurolandene. Mens Draghi understreker at dette ikke innebærer noe Europas Forente Stater, mener altså lederskribenten i Frankfurter Rundschau at det er akkurat det dette så smått begynner å ligne på – noe avisen også bifaller.

For å gjenopprette tilliten er politikerne i eurosone med stor besluttomhet nødt til å gå videre med konsolideringen av de offentlige finanser, strukturreformer for å øke konkurranseevnen og med europeisk institusjonsbygging

Mario Draghi, ECB-sjef

Følgende sitat fra Draghis kronikk kan muligens tyde på at en slik analyse ikke virker tatt helt ut av luften: «ECB er ikke en politisk institusjon. Men den står ved sitt ansvar som en institusjon i Den Europeiske Union. Derfor vil vi aldri miste vår misjon av syne: Å garantere en sterk og stabil valuta. De pengesedlene vi utsteder bærer det europeiske flagg, og er et mektig symbol på europeisk identitet,» skriver Draghi.

Mens ECBs beslutning ble møtt med kraftig kritikk fra store deler av den borgerlige opinionen i Tyskland, var landets forbundskansler, Angela Merkel, meget kortfattet. Under et besøk i Madrid samme uke, sa hun kort at «ECB reagerer uavhengig og innenfor sitt mandat».

Tysklands kansler gjorde det dermed klart at hun har akseptert at Tysklands nasjonalbank har en stemme, på linje med de andre eurolandene i ECBs styringsgruppe. Og at også den tyske representanten kan bli stemt ned.

Samtidig skal man heller ikke overvurdere betydningen av at sjefen for Bundesbank, Jens Weidmann, som den eneste av de 23 i ECBs styringsgruppe, stemte i mot og siden også signaliserte dette offentlig. Også denne manøveren er uten tvil avtalt med Angela Merkel på forhånd. De to har tette relasjoner. Weidmann var fra 2006 til 2011 kanslerens nærmeste rådgiver. Og det var hun, som i 2011 plasserte ham i Bundesbank.

Ifølge den tyske utgaven av Financial Times er sannheten om Weidmanns «nei» til Mario Draghis plan formodentlig at det her er snakk om et politisk rollespill, som skal sørge for at finanspolitisk konservative kretser i Tyskland ikke kan beskyldes Bundesbank for å ha kastet all forsiktighet over bord.

Under alle omstendigheter tjener Weidmanns «nei» som støtdemper overfor haukene i den tyske eurode-

batten, som etter ECBs vedtak nå vil angripe Angela Merkel voldsomt frem mot det tyske parlamentsvalget som kommer senest i september 2013.

Den danske professor emeritus i økonomi, **Niels Thygesen**, tror ikke at Weidmann har overveid å gå av, som følge av at han ble nedstemt, men han forstår Weidmanns betenkeligheter omkring den utviklingen som nå sparkes i gang.

– Det er jo en veldig politisk øvelse ECB er på vei inn i. Hvordan skal man avgjøre hvilken rente Spania og Italia skal betale? Og skal den renten være lik for de to landene? Og hva så med et land som Irland? er noen av spørsmålene både Thygesen og andre økonomer nå stiller seg.

Men tross kritiske røster tok markedet som sådan godt i mot vedtaket i ECB. Både amerikanske og europeiske børser gjorde et voksent byks 6. september – dagen etter at vedtaket ble kunngjort (se figur). Men fremover blir det nok mer usikkerhet. Etter hvert som de strenge betingelsene for oppkjøp synker inn hos de kriserammede landene, kommer også skepsisen. Spanias statsminister **Mariano Rajoy** sa sist uke tydelig fra om at hans regjering ikke vil godt hvilke betingelser som helst, og sa blant annet at det ikke var aktuelt å stramme inn på spanske pensjonsordninger, dersom Draghi & co skulle kreve det.

– Jeg vil se på betingelsene. Jeg vil ikke like, og kan ikke akseptere, å bli fortalt nøyaktig hvor vi må kutte, sa Rajoy.

Men EU kverner sakte videre i sitt møysommelige arbeid for å redde euroen og komme mest mulig velberget ut av krisen. Det nye finanstilsynet, EUs permanente krisefond og støtteoppkjøp av statsobligasjoner skal ifølge EU-kommisjonen beskytte europeiske skatteyttere og deres bankinnskudd og gjenopprette finanssektorens troverdighet. Mellom oktober 2008 og oktober 2011 har EUs medlemsland mobilisert 4.500 milliarder euro i offentlig støtte og garantier til europeiske banker. Disse garantiene er den viktigste årsaken til den høye, offentlige gjelden i flere euroland, som igjen har ført til høye renter på landenes statsgjeld og både økonomisk og sosial krise i flere land. Nå vil altså kommisjonen sette finanssektoren i stand til «å tjene samfunnet og realøkonomien,» som Barroso uttrykker det.

Men den veien EU-kommisjonen har slått inn på, med varselet om at et forslag til en ny EU-traktat i 2014, vil skape debatt – både i og utenfor eurosone. Og med en ny traktat, følger gjerne nye folkeavstemninger.

Det er fortsatt et stykke igjen til «Europas forente stater». ■

Mandag Morgen

Claus Kragh

redaksjonen@mandagmorgen.no